

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

закінчив повний курс, могли за бажанням залишитися ще на один рік для опанування практичних педагогічних умінь під керівництвом викладача старших класів. З 1899 року школа перетворюється на музично-драматичну, що було зумовлено введенням у програму нових предметів: сценічної гри, міміки, пластики, танців, історії побуту, історії драми. Курс навчання відповідно збільшився до трьох років.

Значною подією культурного життя стало відкриття в 1904 році музично-драматичної школи М. Лисенка, яка мала музичний і драматичний відділи. Викладання велося за програмами вищих навчальних закладів. До школи приймалися діти і юнаки віком (9-17 років). У школі викладали М. Лисенко (фортепіано), О. Вонсовська (скрипка), М. Золотова, О. Муравйова, Г. Любомирський (теорія музики і композиція), М. Старицька, Г. Гаєвський (сценічне мистецтво), В. Перетц (історія драми) та ін. Професором співу був видатний український тенор О. Мишуга, який співав на провідних оперних сценах Європи.

У 1918 році на базі цієї школи був заснований музично-драматичний інститут ім. М. Лисенка. Серед його фундаторів і педагогів перших років були композитори К. Стеценко, М. Леонтович, П. Козицький, Л. Ревуцький, піаністи Г. Нейгауз, Г. Беклемішев, викладачі співу О. Муравйова, М. Микиша; хореограф і композитор В. Верховинець, режисери й актори І. Мар'яненко, Л. Курбас, Й. Стадник, М. Старицька та ін.

У 1925 і 1928 рр. до складу інституту ввійшли старші класи консерваторії, заснованої в Києві у 1913 році на базі музичного училища Київського відділення РМТ. Її організації сприяли С. Рахманінов, О. Глазунов, П. Чайковський. Молодші класи консерваторії було виділено в окремий заклад — музичний технікум.

У другій половині XIX століття відбувається і становлення професійної художньої освіти, що значною мірою пов'язано з відкриттям Київської рисувальної школи. Її заснував М. Мурашко, який мав вагомий педагогічний досвід. Він викладав малювання в Київській прогімназії (1868), Першій гімназії (1868-1870), реальному училищі (1873-1895). Рисувальна школа мала суттєве значення для розвитку національної мистецької освіти. Тут навчалися такі видатні митці, як М. Пимоненко, О. Мурашко, С. Костенко, І. Іжакевич, О. Курінний, Г. Світлицький та багато інших. Цей заклад став базою для заснування Київського художнього училища, що мало відділи живопису й архітектури.

В цей час в Україні ще не було спеціальних хореографічних навчальних закладів. Утім танці й ритміка вважалися обов'язковими предметами загальноосвітніх навчальних закладів і вимогами до культурної та освіченої людини були вміння виконувати досить складні танцювальні елементи на урочистих балах. Перший посібник з хореографії "Теорія українського народного танцю" було створено у 1919 році українським композитором, хоровим диригентом, хореографом і фольклористом В. Верховинцем.

Отже культурне життя в Україні було щільно пов'язане з освітніми процесами, що живило викладання мистецьких дисциплін у навчальних закладах і сприяло художньому розвитку учнівської молоді.

ЛІТЕРАТУРА:

- *Козицький П.О. Спів і музика в Київській Академії за 200 років її існування. – К., 1971. -126 с.*
- *Попович М.В. Нарис історії культури України. – К.: АртЕк, 1999. – 728 с.*
- *Рудницька О.П. Музика і культура особистості: проблеми сучасної педагогічної освіти: Навч. посібник. – К.: ІЗМН, 1998. – 248 с.*
- *Шамаєва К.І. Музична освіта в Україні у першій пол.ХІХ ст. – К., 1996.-135 с.*

УДК: 376.36:81'23

Синьов В.М., Колесник І.П.

ПОГЛЯД НА ВИТОКИ, МИНУЛЕ, СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КАФЕДРИ ПСИХОКОРЕКЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ (ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ)

Новітні історико-педагогічні дослідження останнього десятиріччя, присвячені відзначенню 175-річчя Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, дають підстави стверджувати, що в Україні вперше розпочалася підготовка вчителів-дефектологів у відкритому в місті Києві у 1908 році Фребелівському (названого так на честь німецького педагога Фрідріха Фребеля) жіночому педагогічному інституті. Засновником і першим директором даного інституту був професор І.О.Сікорський, завідувач кафедри психіатрії і нервових хвороб Київського університету св. Володимира. Підготовку педагогічних кадрів в інституті здійснювали за медико-психолого-педагогічним профілем, і саме це може слугувати свідченням про початок організації вищої дефектологічної освіти в Україні.

15 липня 1920 року Управління вищих шкіл міста Києва прийняло постанову про утворення на базі історико-філологічних факультетів Київського університету св. Володимира та вищих жіночих курсів Київського інституту народної освіти (КІНО). Згодом, 31 серпня 1920 року, до складу інституту були включені народний університет, створений на основі Політехнікуму, географічного, Фребелівського та вчительського інститутів, а також приватних жіночих та педагогічних курсів, які функціонували в місті Києві.

Радою професорів інституту було присвоєно ім'я М.П.Драгоманова, видатного українського вченого, культурного і громадського діяча. Спочатку у складі інституту було лише три факультети: 1) шкільний, 2) дошкільний; 3) лікувально-педагогічний.

Тому в історії НПУ імені М.П.Драгоманова одним з найперших підрозділів поряд із шкільними та дошкільними є лікувально-педагогічний факультет, який змінюючи назви та статуси, у даний час виріс у Інститут корекційної педагогіки та психології (ІКПП), створений у вересні 2003 року шляхом реформування дефектологічного факультету нашого університету.

В 1920-1921 навчальному році в інституті було створено факультет соціального виховання (пізніше педолого-педагогічний, згодом педагогічний факультет, а тепер Інститут педагогіки і психології), до складу якого ввійшли такі відділи: а) шкільний; б) дошкільний; в) лікувально-педагогічний, який готував спеціалістів-дефектологів для роботи з «розумово-дефективними», «морально-дефективними», глухоними та сліпими дітьми.

Доля факультету виявилася надзвичайно складною. З різних причин в різні часи своєї історії його то закривали, то відкривали знову. Але у складі педагогічного факультету (Інституту педагогіки та психології) як дефектологічний відділ (1920-1964рр.) він пройшов тернистий шлях становлення і розвитку в самостійний факультет, здобуваючи чесною самовідданою працею покоління педагогів і студентства немеркнучу славу сьогодення флагамену педагогічної науки і освіти України – Національному педагогічному університету імені М.П.Драгоманова.

Так, у складі факультету соціального виховання (1920-1924 рр.) було підготовлено 65 дефектологів широкого профілю із сурдопедагогіки, олігофренопедагогіки і тифлопедагогіки. З 1925 по 1929 року дефектологічне відділення не працювало. З 1929 року по 1934 рік поновлюється підготовка дефектологів на поновленому дефектологічному відділенні у складі педолого-педагогічного факультету. За цей час було підготовлено 64 дефектолога. У 1934 році дефектологічний відділ було знову закрито.

У зв'язку з постановою Ради Народних Комісарів УРСР від 20 серпня 1939 року про загальне обов'язкове навчання аномальних дітей гостро постало питання про необхідність підготовки вчителів-дефектологів. У зв'язку з цим у Київському педагогічному інституті відкривається дефектологічний факультет. Поряд з вивченням окремих курсів із спеціальної психології і педагогіки передбачалось оволодіння методиками викладання деяких загальноосвітніх предметів. Було запроваджено педагогічну практику в спеціальних школах з відривом від навчання. Відкриття самостійного факультету позитивно вплинуло на збільшення набору студентів на поліпшення якості їхньої підготовки. Зокрема, в нових навчальних планах і програмах були розширені курси спеціальних психолого-педагогічних дисциплін за рахунок скорочення медичних курсів та збільшено термін навчання студентів до чотирьох років.

Першим деканом факультету був відомий вчений-психолог, професор, академік АПН СРСР Г.С.Костюк (1921-1924; 1929-1931 рр.). У 1932-1934 рр. деканом факультету був професор Д.Ф.Ніколенко. З 1939 по 1941 роки деканом факультету був П.Г.Мельников. З 1946-1952 рр. деканом знов відкритого дефектологічного факультету був доцент О.М.Смалюга. З 1952 по 1964 рр. дефектологічний факультет було закрито, і дефектологів готували на дефектологічному відділенні при педагогічному факультеті (декан – професор Д.Я.Шелухін).

У 50-х роках виникла гостра потреба поліпшити підготовку вчителів-дефектологів, змінити навчальні плани і програми, оскільки в них значна кількість часу відводилася другій спеціальності (вчитель молодших класів масової школи).

Фахову підготовку майбутніх вчителів-дефектологів здійснювала кафедра спеціальної педагогіки, яка згодом стала називатися кафедрою дефектології. У 1931-1937 рр. кафедрою завідував відомий спеціаліст з психіатрії невропатології, доктор медичних наук, професор Мойсей Маркович Перельмутер. У 1950 році на посаду завідувача кафедри наказом Міністерства освіти УРСР №48/к було призначено відомого фахівця із теорії та історії загальної педагогіки професора Литвинова Степана Андрійовича.

У розробці навчальних планів і програм із спеціальних дисциплін для підготовки дефектологів брали участь викладачі фахової кафедри П.Г.Гуслистый, І.Г.Краєвський, А.М.Кримінський.

Новими навчальними планами й програмами, запровадженими в 1956 році, передбачалося дати студентам окремі курси з методики викладання усіх предметів, що вивчаються у спеціальних школах, забезпечити їм міцні знання з медичних дисциплін та продовжити педагогічну практику з відривом від навчання до 15 тижнів. Студенти одержували також другу спеціальність учителя української мови та літератури, що посилювало вагу філологічних дисциплін, які викладалися на факультеті. Збільшився термін навчання, що було значним кроком в удосконаленні підготовки висококваліфікованих учителів-дефектологів.

У 1964 році дефектологічний факультет починає працювати як самостійний факультет КДПІ імені О.М.Горького (декан – доцент Наталія Федорівна Засенко (1928-2004), пізніше – доцент Клавдія Михайлівна Турчинська (1924-1976). Уперше в СРСР на факультеті почали готувати кадри із спеціальності «вчитель професійно-трудового навчання». Це стало новим позитивним явищем у розвитку вищої дефектологічної освіти. Підготовку дефектологів почали здійснювати через заочну форму навчання.

Кафедрою дефектології завідував доцент М.Д.Ярмаченко. У 1965 році ця кафедра поділяється на дві самостійні кафедри: сурдопедагогіки і логопедії та олігофренопедагогіки і психопатології. Саме в цей період збільшується прийом студентів на стаціонарну та заочну форми навчання, якісно зростає фаховий склад викладачів.

Значний внесок у посилення фундаментальності підготовки педагогів-дефектологів на основі системи медичних знань, продовжуючи, зокрема, традиції завідувача кафедри спеціальної педагогіки у 30-ті роки, професора М.М.Перельмутера, зробили науковці-медики, які у 60-ті роки прийшли на викладацьку роботу до Київського державного педагогічного інституту на кафедру олігофренопедагогіки дефектологічного факультету.

Так, професор Андрій Іванович Селецький (1914-1992) є автором близько 100 наукових публікацій, присвячених проблемам розумової відсталості, правопорушень неповнолітніх, психопатології, важливим проблемам клініки олігофренії, співвідношенням соціального і біологічного в нормі і патології.

Професор Олена Йосипівна Теплицька (1916-1998) передавала студентам і аспірантам свій багатий досвід експериментальних досліджень, що висвітлюють своєрідність розвитку вищих психічних процесів у розумово відсталих дітей; її наукові праці обґрунтовують шляхи і засоби адаптації учнів.

Серед викладачів медичних дисциплін кафедри олігофренопедагогіки дефектологічного факультету не можна не згадати професора Ольгу Романівну Костенко, доцента Маргариту Вікторівну Рождественську.

З 1965 року по 1976 рік кафедру олігофренопедагогіки очолював кандидат педагогічних наук, доцент К.М.Турчинська. Вона ж з 1965 року по 1974 рік була деканом дефектологічного факультету.

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

У другій половині 60-х років захистили кандидатські дисертації викладачі кафедри олігофренопедагогіки К.М.Турчинська, М.Н.Хоружа, Т.К.Ульянова, В.І.Басюра, В.М.Синьов. Змінюється матеріально-технічна база факультету, встановлюються тісні зв'язки кафедр із спеціальними школами республіки, підвищується науково-методичний рівень студентських творчих робіт.

Кафедра олігофренопедагогіки розширює експериментальні дослідження у спеціальних школах. У 70-ті роки захистили кандидатські дисертації викладачі кафедри, колишні його випускники В.І.Бондар, Є.О.Білевич, Г.М.Плешканівська, В.І.Шиша, що свідчило про цілеспрямовану увагу керівництва інституту і факультету щодо поглиблення наукового рівня кадрів. Підготовці висококваліфікованих спеціалістів на фахових кафедрах дефектологічного факультету значною мірою сприяли творчі зв'язки його кафедр з відділом дефектології Науково-дослідного інституту педагогіки України, з Інститутом дефектології АПН СРСР. Значну допомогу в підготовці кандидатських дисертацій як керівники і консультанти надали викладачам факультету доктори педагогічних наук, професори І.Г.Єременко, М.Д.Ярмаченко, кандидат педагогічних наук, доцент В.М.Синьов.

З 1974 року по 1977 рік деканом факультету, а з 1977 по 1986 роки деканом факультету і завідувачем кафедри олігофренопедагогіки і психопатології був професор А.І.Селецький. З 1977 по 1980 роки деканом дефектологічного факультету був випускник кафедри олігофренопедагогіки (1965 року) доцент В.І.Бондар, з 1980 по 1983 роки – доцент А.Г.Слюсаренко. Факультет готував педагогічні кадри з спеціальності 2111. Дефектологія. На стаціонарному відділенні на кафедрі олігофренопедагогіки здійснювалася підготовка учителів і логопедів допоміжної школи та олігофренопедагогів дошкільних закладів; учитель професійно-трудового навчання та вихователь допоміжної школи. На заочному відділенні підготовка студентів-заочників здійснювалася в спеціальних групах з трирічним терміном навчання. До тих груп зараховувалися вчителі спеціальних допоміжних шкіл, дитячих навчальних закладів, дитячих будинків для дітей і осіб з розумовою відсталістю з вищою педагогічною освітою.

На кафедрі сурдопедагогіки і логопедії готували учителів початкових класів, мови та літератури шкіл глухих і слабочуючих та сурдопедагогів спеціальних дошкільних закладів.

Факультет та його кафедри не лише готували дефектологів для спеціальних шкіл України, а й надавав дійову допомогу у підготовці вчителів для спеціальних шкіл Узбекистану, Казахстану, Азербайджану, Молдови та інших республік колишнього СРСР.

Навчально-виховний процес забезпечували як викладачі двох фахових кафедр: сурдопедагогіки і логопедії (завідувач кафедри професор Н.Ф.Засенко) та олігофренопедагогіки (завідувач кафедри доцент К.М.Турчинська), так і провідні співробітники Науково-дослідних інститутів педагогіки і психології України; зокрема, професори М.Д.Ярмаченко, А.М.Гольдберг, І.С.Моргуліс, старші наукові співробітники кандидати педагогічних наук С.Д.Максименко, Н.М.Стадненко, С.Ф.Ніколенко, М.О.Козленко, а також досвідчені працівники спеціальних шкіл.

У 70-ті роки викладачі кафедри олігофренопедагогіки опублікували багато наукових праць, серед яких монографії – «Профорієнтація в допоміжній школі» (автор К.М.Турчинська), «Психологія формування трудових умінь школярів» (В.І.Бондар, Д.С.Максименко, І.Д.Бех); «Психологія дитячого віку» (А.І.Селецький), «Історія олігофренопедагогіки» (К.М.Турчинська), «Корекційна робота на уроках географії і природознавства» (В.М.Синьов, Л.С.Стожок). Разом з науковцями Інституту педагогіки України викладачі факультету К.М.Турчинська, М.Н.Хоружа, В.М.Синьов, Т.К.Ульянова, В.І.Бондар, В.І.Басюра, Л.С.Стожок підготували перший на теренах колишнього СРСР посібник «Основи спеціальної дидактики».

Викладачі кафедри олігофренопедагогіки (К.Турчинська, О.Д.Чекурда, Т.К.Ульянова, М.Н.Хоружа, Г.М.Плешканівська) у ті роки підготували і видали багато підручників та програм з навчальних дисциплін для допоміжних шкіл, методичних листів і методичних розробок та рекомендацій для вчителів.

З 1983 по 2003 роки, коли деканом факультету працював доцент І.П.Колесник, було зроблено помітний крок в удосконаленні змісту підготовки дефектологічних кадрів, розвитку дефектології як наукової галузі, в реорганізації структури факультету, у розвитку матеріально-технічної його бази.

На кафедру олігофренопедагогіки на посаду доцентів були запрошені старші наукові співробітники УНДІПу Турчинська Валентина Євгенівна, Синьова Євгенія Павлівна, Свиридчук Тетяна Павлівна, що сприяло значному якісному підвищенню наукового рівня підготовки майбутніх дефектологів, заклало підвалини для створення єдиної в Україні кафедри тифлопедагогіки у 1998 році (завідувач кафедри професор Синьова Є.П.).

З 1986 по 2002 роки кафедрою олігофренопедагогіки та психопатології завідувала доцент В.Є.Турчинська

Після набуття Україною незалежності у 1991 році колективом факультету поставили нові відповідальні завдання розбудови, кадрового і науково-медичного забезпечення вітчизняної системи спеціальної освіти. Вперше в історії України за ініціативи декана Колесника І.П. на базі дефектологічного факультету в 1993 році було створено спеціалізовану вчену раду з спеціальності 13.00.03. Спеціальна педагогіка (голова – професор Соботович Є.Ф., вчений секретар – Синьова Є.П.). На цій раді захистили кандидатські дисертації провідні нині викладачі кафедри психокорекційної педагогіки: доцент П'юнтківська Г.С., професор Шульженко Д.І., доцент Ярова Л.Г., відомі вчені з різних галузей дефектології, працівники дефектологічних факультетів України (мм. Солов'янська, Кам'янець-Подільського, Луганська, Сум, Львова та інш.).

Викладачі взяли активну участь у розробці стандартів освіти для різних типів спеціальних шкіл, багаторівневої вищої освіти за нозологіями (сурдопедагогіка, олігофренопедагогіка, логопедія, тифлопедагогіка).

У 1998 році наказом Міністерства освіти України на дефектологічному факультеті дві фахові кафедри було розподілено на чотири за всіма складовими наукової галузі «Дефектологія»:

1) кафедра сурдопедагогіки (професор Фомічова Л.І.);

- 2) кафедра логопедії (професор Шеремет М.К.);
- 3) кафедра тифлопедагогіки (професор Синьова Є.П.);
- 4) кафедра олігофренопедагогіки (доцент Турчинська В.Є.).

Кафедра олігофренопедагогіки (завідувач кафедри з 2002 року – кандидат педагогічних наук, професор І.П.Колесник) розширює зміст і напрями підготовки майбутніх фахівців з тим, щоб вони набули компетентності у колекційному навчанні не тільки розумово відсталих, а й дітей з затримкою психічного розвитку, з наслідками дитячого церебрального паралічу та іншими нозологічними варіантами порушень інтелектуального, емоційного та фізичного розвитку. Уточнюється назва цієї кафедри з точки зору підкреслення більш широкого, ніж тільки олігофренопедагогіки, спектру психолого-педагогічної корекційної діяльності її випускників.

З ініціативи ректора НПУ імені М.П.Драгоманова академіка В.П.Андрущенка у вересні 2003 року дефектологічний факультет було реформовано в Інститут корекційної педагогіки та психології. Директором інституту був призначений доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України, заслужений юрист України Віктор Миколайович Синьов, який є випускником КДПІ імені О.М.Горького 1962 року. Він працював на рідному факультеті викладачем, заступником декана, доцентом з 1964 по 1975 роки.

Призначення В.М.Синьова на посаду директора ІКПП, професора кафедри психокорекційної педагогіки значно посилює її авторитет не лише в масштабах університету, але й України в цілому. Аспіранти і докторанти кафедри з усіх дефектологічних факультетів України під науковим керівництвом академіка Синьова В.М. за цей незначний час захистили біля двох десятків дисертацій із широкого спектру дефектологічних проблем.

Особливим науковим досягненням кафедри можна вважати розробку професором кафедри Д.І.Шульженко надзвичайно складної, недостатньо вивченої проблеми корекційного виховання дітей, хворих на аутизм. Під керівництвом В.М.Синьова Д.І.Шульженко блискуче захистила докторську дисертацію на тему: «Психологічні основи корекційного виховання дітей з аутистичними порушеннями» (2010 рік).

Очолити Інститут корекційної педагогіки та спеціальної психології (вересень 2003 р.), В.М.Синьов проявив себе новатором і реорганізатором як наукової галузі в цілому. За ініціативи та під його керівництвом було створено дві нових фахових кафедри: 1) кафедра спеціальної психології та медицини (зав.кафедри доцент Руденко Лілія Миколаївна; 2) кафедра ортопедагогіки (зав.кафедри професор Шевцов Андрій Гаррійович) в структурі Інституту корекційної педагогіки та психології з 2009 року розпочав роботу створений за поданням В.М.Синьова та за наказом ректора НПУ імені М.П.Драгоманова Науково-методичний центр інклюзивного навчання дітей та осіб з особливостями психофізичного розвитку (директор професор кафедри психокорекційної педагогіки, академік НАПН Бондар В.І.).

Важко переоцінити внесок В.М.Синьова в створення позитивного іміджу ІКПП та його шести фахових кафедр як структурним підрозділам НПУ імені М.П.Драгоманова не лише в Україні, а й в країнах ближнього і дальнього зарубіжжя. Нині встановлено зв'язки і проводиться плідна співпраця із загальних проблем корекційної педагогіки і освіти з такими країнами як Росія, Білорусь, Болгарія, Молдова, Польща, Німеччина, Голландія, Швеція, Канада, Китай тощо.

Сподіваємося, що матеріал статті стане своєрідним воскресінням світлої пам'яті про тих, кого вже немає серед нас, і глибокою подякою та повагою до тих, хто своєю працею, невтомним служінням продовжує розвивати наукову галузь «Дефектологія» для нинішніх та майбутніх поколінь.

Салогуб С. А.

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

Стаття посвячена вопросам формирования информационно-коммуникационной компетентности студентов педагогических специальностей, с учетом использования информационно-коммуникационных технологий в учебном процессе. Информационная компетентность рассматривается как способность студента осуществлять поиск и обработку информации посредством информационных технологий, определяются показатели и методы информационной компетентности.

Однією з важливих цілей сучасної педагогічної освіти є формування інформаційної компетентності майбутнього педагога. Її складають здатність максимально ефективно використовувати всі різновиди сучасних інформаційних джерел і всі типи наданої ними інформації, здійснювати пошук необхідної інформації, аналізувати її на предмет придатності до використання в навчальному процесі, адаптувати до рівня сприйняття учнів, а також організувати навчально-пізнавальну діяльність учнів в інформаційно-комп'ютерному середовищі.

Компетентність - це поняття багаторівневе, що включає професійні знання та вміння їх реалізувати, здатність аналітично мислити, вміння діяти відповідно до ситуації, володіння комунікаційними здібностями в професійному співтоваристві, мотивації, самореалізація і розвиток в професійній сфері.

Професійна компетентність являє собою сукупність ділових і особистісних якостей фахівця:

- ✓ володіння на високому рівні професійною діяльністю в певній галузі;
- ✓ здатність проектувати свій подальший професійний розвиток;
- ✓ самоствердження в професійному середовищі; вміння вести ділові дискусії;
- ✓ моральну позицію - нести відповідальність за результати своєї праці.

Сучасні інформаційні технології трансформують освітні технології на новий рівень. Інформаційна компетентність в умовах переходу до інформаційного суспільства стає складовою професійної компетентності.